

BEFOLKNINGSPOLITIKENS

EFFEKTIVITET UR KVALITATIV OCH

KVANTITATIV SYNPUNKT

Av docenten CURT GYLLENSWÄRD, Stockholm

DEN fara, som hotar vår folkstam, består i dagens situation framför allt i en brist på barn. Åldrarna 0—20 år visa ett underskott på $\frac{1}{2}$ miljon barn, åldrarna 20—65 år äro normalstora, åldrarna över 65 år visa ett överskott jämfört med förhållandena under närmast föregående decennier.

Den naturliga befolkningsfiguren är en pyramid, som tryggt och säkert står på den breda basen av de nyfödda som den individrikaste åldersgruppen, påbyggd av åldersgrupper, vilka successivt minskas genom dödsfall. Figurens spets krönes av Rikets ensamma äldsta kvarlevande medborgare. Vår befolkningsfigur nu utvecklar sig hastigt mot en rakt omvänd pyramid, söker utföra konststycket att balansera på spetsen med basen uppåt. En tung massa av medelålders och gamla balanserar på ett alltför tunt underlag i barnåren och ungdomsåren.

De befolkningspolitiska åtgärderna måste sträva efter att rätta till dessa förhållanden. Ett återställande av befolkningsfiguren är icke möjligt utan *inflyttning*. En sådan inflyttning skulle emellertid bestå av import av enbart barn och ungdom. Dess storlek skulle vara i allt $\frac{1}{2}$ miljon i åldern 0—20 år, därav mer än 350,000 barn i åldern 0—15 år och något 100,000-tal eller mer i åldern 15—20 år. En återgång till den ur försörjningssynpunkt gynnsamma befolkningssammansättningen före 1920-talet vore ändå icke möjlig. Med den stigande livslängden öka de tärande åldersgrupperna proportionsvis i individrikedom. Mot en sannolik livslängd för 100 år sedan av 45 år för män och 51 för kvinnor svarar redan nu 71 år för män och 73 för kvinnor. Det är en klen tröst att männens livslängd är på väg att hinna upp kvinnornas försprång. Båda ha redan överskridit den närande åldern även om pensionsåldern sättes så högt som till 70 år.

Därmed är det givet, att det svenska befolkningsproblemet icke

kan lösas genom inflyttning. Inflyttningsbehovets begränsning till barna- och de tidigaste ungdomsåren utesluter varje praktisk möjlighet till lösning på denna väg. Dess storleksordning äventyrar den svenska stammens särart, även om denna lösning eljest varit tänkbar.

Den svenska befolkningsfrågan är och förblir en nationell svensk fråga. Dess enda möjliga lösning är ett höjande av födelsetalet: födande av många svenska barn och bra svenska barn. Denna uppgift åvilar den generation, som nu befinner sig i åldern 20—40 år. Sedan är det för sent. Om vårt folk vill leva måste denna generation bära den dubbla bördan av försörjning av ett betydligt ökat barnantal, jämte de gamla, och alltså mycket snart även dem av den generation, under dess ålderdom, som själv genom att undandraga sig barnafödande och barnfostrande övervältrat denna oportionerliga börda på densamma.

Det enda denna äldre generation kan göra är att intill det yttersta av sin förmåga åtminstone offra av det materiella goda, som den förskaffat sig på bekostnad av sitt barnafödande. De av denna generation, som icke fött barn, böra i första hand göra dessa uppoffringar. För dem bli dessa offer en plikt.

Det är emellertid lika klart, att dessa offer ur befolkningspolitisk synpunkt icke få krävas under någon annan synvinkel än att de användas så, att de gynna födande av flest barn, samt att dessa barn födas med så goda arvsanlag som möjligt och i en miljö, som ger dem så betryggande betingelser som möjligt för uppväxt till kroppsligen och själsligen sunda medborgare.

Icke alla barn äro önskvärda barn. Ärftligt belastade, sinnesslöa, sinnessjuka med utbruten sjukdom samt asociala individer böra icke föda barn.

För att förhindra dessa att få barn, stå fem vägar till buds, nämligen: födelsekontroll, äktenskapsförbud, internering, sterilisering samt fosterfördrivning.

Födelsekontrollen kan ha en viss betydelse ur rashygienisk synpunkt för etiskt högtstående individer. Huvuddelen av sådana, vilkas barnalstring icke är önskvärd, tillämpar den säkerligen icke.

Födelsekontrollen har i stället tillämpats i för stor utsträckning och kommit att utgöra den allvarligaste positiva faran för vårt folks existens.

Äktenskapsförbud finns i vårt land sedan mitten av 1700-talet för sinnesslöa, sinnessjuka och sådana fallandesjuka, vilkas sjukdom beror på inre orsaker. Förbudet är moraliskt riktigt. Det är

emellertid knappast effektivt. Att avgöra om fallandesjuka är av ärftlig natur är ofta mycket svårt. Sjukdomens nedärvnings-sätt möjliggör dess spridande genom till synes friska personer. Sinnessjukdom utbryter vanligen först i åldrar, då äktenskap redan ingåtts. Vissa former av sinnessjukdom i en släkt motvägas av förekomst av ett motsvarande antal individer med begåvning över medelmåttan. Av sinnesslöa äro företrädesvis de ofta svårare bedömbara lägre graderna ärftligt betingade. Förbudet tillämpas slutligen inte effektivt ens av myndigheterna. Det är därför mera ett hedrande bevis på gångna generationers riktiga och sunda inställning än av en befolkningspolitiskt större praktisk betydelse.

Avbrytande av havandeskap är en nödfallsutväg, som i vissa fall må vara försvarlig *en* gång, men i så fall vanligen kompletterad med sterilisering.

Huvudmetoderna äro internering och sterilisering. Enbart sinnesslöhet är så vanlig, att $\frac{1}{2}$ % av vår befolkning är höggradigt sinnesslö och $2\frac{1}{2}$ % svagt begåvad. Årligen födas, trots våra låga födelsetal, 400 idioter och 2,000 svagt begåvade barn. Man kan teoretiskt överväga, vilken framtida effekt förhindrad barnalstring hos sådana individer och flera därtill kan ha på de nedärvda arvsanlagens förekomst i befolkningen. Som föräldrar äro personer med sådana lyten eller sjukdomar emellertid odugliga. Allra svårast är måhända situationen för barnen om sådana föräldrar skulle föda normalbegåvade barn. Fostran utav dessa barn övervältras därtill på det allmänna och blir för detta oproportionerligt dyrbar. Halva antalet familjeförsörjare i landet uppges ha en inkomst högst uppgående till 2,000 kr. om året. En normalfamilj bör bestå av far, mor och 4 barn. En enda individ på ett av de billigaste skyddshemmen kostar minst 2,000 kr. eller sålunda minst lika mycket som en hel familj av önskvärd storlek har att röra sig med. Uppgift finns om att enbart byggnads- och utrustningskostnader för hem för sinnesslöa uppgått till 26,000 kr. pr säng. Det räcker alltså med att fastslå den praktiska betydelsen i nuet av att barnalstringen av nyssnämnda personer förhindras för att göra alla åtgärder, som syfta i denna riktning, kraftigt befogade.

Den naturliga åtgärden beträffande sådana, vilkas vistande i frihet i övrigt icke är till men för de normala medborgarna, är sterilisering. Vägras sådan synes en obönhörlig internering, under förhållanden som utesluta barnalstring och samtidigt förorsakar samhället minsta möjliga kostnader för de tredskande, vara det

enda rimliga alternativet. Vårt land är sent ute i denna fråga. Steriliseringslagen trädde i kraft den 1/1 1935. Även med den nyss antagna ändringen i steriliseringslagen återstår mycket att göra.

Befolkningspolitiskt kraftigare åtgärder skulle förekomma mycket lidande för skylda och oskylda.

Naturen har en underbar förmåga att sörja för släktets bestånd. Under de svåra levnadsförhållanden, för vilka särskilt befolkningen i storstäderna i Centralmakterna utsattes under det förra världskriget, steg visserligen dödligheten bland kvinnor och barn fruktansvärt. De nyfödda barnen voro emellertid vid födelsen anmärkningsvärt väl utvecklade i betraktande av de omständigheter, under vilka de blivande mödrarna levat. Denna generation ger som ung i våra dagar bevis på en handlingskraft och fysisk spänst, som icke står förkrigsårens efter. Förhållandena under Paris belägring 1870 ge en del av gåtans lösning. Spädbarnsdödligheten, som i Paris förut uppgått till 35 %, sjönk till 16 %. Mödrarna, som förut haft för sed att skicka från sig sina barn till fosterfamiljer på landet, där de uppföddes med komjölk eller åsnemjölk, tvingades nu att behålla dem och att amma dem. Den sunda naturliga näringen och den naturliga fostran av mödrarna i en belägrad stad med dess obeskrivliga nöd för de ammande mödrarna var överlägsen en onaturlig om än så vetenskapligt sammansatt näring och fostran i främmande hem på den sunda landsbygden och under fredsårens överflöd.

Flaskbarn ha än i dag i vårt land 3—4 ggr högre spädbarnsdödlighet än bröstbarn och följaktligen också mångdubbelt större och svårare sjuklighet än dessa. Man räknar med 20-falt. Utom äktenskapet födda barn ha i medeltal 50 % högre spädbarnsdödlighet än inomäktenskapliga. Även i senare barnaår är dödsrisken större. Av hela Rikets befolkning äro 10 % födda utom äktenskapet men av de levande födda födas 15 %, och tidigare ännu flera, utom äktenskapet. Vore livsutsikterna desamma för utomäktenskapliga och inomäktenskapliga borde minst 15 % av hela befolkningen vara födda utom äktenskapet.

De överlevande bland utom äktenskapet födda måste i vida högre grad än inomäktenskapliga omhändertagas eller hjälpas av samhället och brottslighets- och vanartsfrekvensen är vida större. Det är här icke fråga om att döma, endast att konstatera faktum. Vart 6:te barn i Riket men mellan hälften och tredjedelen av å skyddshem intagna äro födda utom äktenskapet. Om riskerna för vanart vore desamma för utom och inom äktenskapet födda, borde

snarare vart 10:e än vart 6:te skyddshemsbarn varit fött utom äktenskapet. Skyddshemsklientelet rekryteras nämligen i de högre barnåren och ungdomsåren, då överdödligheten för de utomäktenskapliga barnen redan gjort sina största skördar.

Av svårfostrade barn, som intagits på kliniken på Norrtulls sjukhus under den tid jag som t. f. professor förestod denna, övervägde fosterbarnen 10-falt jämfört med barn, som växt upp i eget hem. För kroppssjukdom vårdades däremot förhållandevis icke fler fosterbarn än barn från eget hem.

$\frac{3}{4}$ av alla fosterbarn äro födda utom äktenskapet, men utav fosterbarn, som vårdades för svårfostran, voro blott 45 % utomäktenskapliga. Det är alltså formen för fostran, icke om börden är utomäktenskaplig eller inomäktenskaplig, som är väsentligen avgörande för fostrans resultat. Ett ytterligare bevis är det i allmänhet goda resultatet av adoptivbarn. Dessa rekryteras av samma material som fosterbarnen. Dessvärre ändras förhållandet i den riktningen att för vart år som går proportionsvis fler inomäktenskapliga barn lämnas som fosterbarn.

En mellanställning mellan utomäktenskapliga och inomäktenskapliga barn intaga skilsmässobarn och styvbarn. Bland styvbarn ha de, som ha styvmor, en sämre ställning än de, som ha styvfar.

Det kunde synas, som om det förhållandet, att fosterbarnen proportionsvis icke vårdades för kroppssjukdomar i större utsträckning än barn från egna hem, skulle tala för att fosterbarnen kroppsligen åtnjöte lika god vård som egna barn. Det är emellertid också möjligt, att förhållandet tvärtom är det att läkare rådfrågas för fosterbarn först vid allvarligare sjukdom. Härför tala tyvärr dödlighetssiffrorna.

En mycket bestämd skillnad vid sjukdomsfall av kroppslig art förefanns däremot emellan två andra grupper av barn, nämligen mellan barn, som vistades på barnkrubbor och barn, som fostrades hemma. Av Stockholms 81,000 barn beräknades 12 % vara omhändertagna på barnkrubbor. Av Norrtullsklinikens barn voro dubbelt så många eller 25 % krubbarn. Vårdtiden var samtidigt 25 % längre för krubbarn än för icke krubbarn.

Barn till utom hemmet arbetande kvinnor ha en högre dödlighet än barn till i hemmet arbetande. Detta är för övrigt självklart efter vad nyss visats om amningens betydelse, och om betydelsen för kroppslig och själslig hälsa av fostran i ett hem.

Barn till föräldrar i lägre inkomstgrupper ha vid undersökning

bl. a. i Stockholm för några tiotal år sedan befunnits visa större spädbarnsdödlighet än barn till mera välsituerade föräldrar. Så är emellertid också fallet med barn på landet, där amningen varit vanligare, än med barn i städerna, särskilt de största. Barn, som stå under sakkunnig läkarkontroll, ha väsentligt lägre spädbarnsdödlighet än barn, som skötas efter oskolades eller bristfälligt skolades anvisningar. Problemet är sålunda i första hand en fråga om upplysning i rätt barnavård, i hemvård i vidsträcktaste bemärkelse.

Enda barnets lott i ompysslad självupptagen egocentricitet är alltför känd för att behöva framhållas. Syskons sunda kritik och syskons sunda tävlan kan ingen pedagogik ersätta.

Dåliga, sollösa, fuktiga, trånga bostäder gynna uppkomsten eller spridningen av sjukdomar och driva familjemedlemmarna ut från hemmet. Ingen är så i behov av sol, ljus och utrymme som den växande plantan.

Dödsfall, som kunde undvikits bland mödrar, inträffa ännu i samband med barnsbörd. Alltför många nyblivna mödrar få för kort vila efter barnsbörden. Svårigheten att få hjälp i barnrika hem är allbekant.

En kvalitativ befolkningspolitik, som syftar till på fakta grundade åtgärder till bästa möjliga barn, får sin målsättning given ur dessa utredningar.

Detta mål är: sakkunnigt biträde och vård före, under och efter barnsbörden, inomäktenskapligt föräldraskap, barnens ammande och sedermera deras fostran inom en fullständig familj, om möjligt den egna med far, mor och syskon, eljest åtminstone samvaro med modern och därefter en adoptiv- och i sista hand en fosterfamilj samt slutligen uppväxande i goda och tillräckligt rymliga bostäder.

Möjlighet att bli sakkunnigt undersökt och få sakkunniga råd under havandeskapet samt i fall av behov erhålla hjälp i olika former, särskilt skyddsfödoämnen och skyddsläkemedel, att få sakkunnig förlossningshjälp, lämplig vila efter barnsbörd, att ha möjlighet till amning samt att få särskilt spädbarnen och småbarnen kontrollerade av sakkunniga läkare äro sålunda led i en rätt befolkningspolitik, om än olika vägar härför äro tänkbara.

Dessa vägar måste emellertid ur befolkningspolitisk synpunkt bedömas med hänsyn till deras inflytande på huvudmålet: flera svenska barn och bra svenska barn. Detta är lika viktigt ur samhällsekonomisk synpunkt som ur fostrans.

De avgifter, som erläggas på ett barnsjukhus i Stockholm äro för närvarande för flertalet högst 1:50 per dag. Den verkliga kostnaden kan taxeras till ungefär den 10-dubbla.

Barnkrubbor arbeta ofta under förhållanden, som icke skulle godtagas för vuxna. De verkliga kostnaderna äro ändå oftast avsevärt högre än att kunna täckas av de avgifter, som erläggas. Genom pressen har nyligen gått en uppgift, att enbart *hyran* per barn vid en barnkrubba i Eskilstuna beräknats till 500 kr. per år och ändå uppges förhållandena icke vara särskilt förstklassiga. Därmed är likväl endast dagen försörjd. Någonstans måste barnen vara även på natten även om bostadspolitiken satt dem på undantag. Kostnaden på även enklare skyddshem och på anstalter för sinnesslöa har förut berörts.

Barnsjukhus äro nödvändiga led i barnvården. De äro en samhällets skyldighet i ännu högre grad än försörjningshem för gamla äro och ännu mer bli, när de av den generation, som undandragit sig barnbesväret, begära att bli försörjda av den arbetande grupp, som den icke fött och icke fostrat.

Anstalter, barnkrubbor, barnhem, vårdhem, fosterhem, adoptivhem för friska, sjuka och defekta barn äro nödvändiga såsom samhällets hjälpåtgärder ur socialvårdssynpunkt. Ur befolkningspolitisk synpunkt måste emellertid såväl anstalterna själva som de avgifter, som erläggas, bedömas med hänsyn till sin befolkningspolitiska effekt, i fall, där de avses att användas av andra, än där nödläge föreligger. De merkostnader bortabarn, krubbarn och barnhemsbarn förorsaka det allmänna måste alltså prövas med hänsyn till möjligheten att använda medlen till möjliggörande av fostran under andra former, vilka för det allmänna bli billigast och framför allt för den fostrade kroppsligen och själsligen ger överlägset resultat.

Anstalterna få icke bli självändamål eller gynna en form av fostran, som befolkningspolitiskt medför födande av färre barn och sämre fostran av dessa färre barn än om medlen användas till stödjande av fostran, som ger fler barn och bättre barn. Eljest verka åtgärderna emot en positiv befolkningspolitik. Ställer man den kvalitativa synpunkten i första rummet har barnkrubban ingen plats i befolkningsprogrammet.

Med denna fråga sammanhänger intimt frågan om moderns arbete i hemmet och utom hemmet.

Fostran utom hemmet vållar direkt och indirekt det allmänna ojämförligt högre kostnader och ger sämre resultat än fostran i

hemmet. I den mån yrkesverksamhet utom hemmet medför fostran utom hemmet äro utgifterna följaktligen ekonomiskt försvarliga om denna väg är den enda eller åtminstone bästa att få de erforderliga flera barn, som vi behöva, och man samtidigt anser det försvarligt med den kvalitetsförsämring, som anstaltsfostran medför.

En grundläggande fråga är alltså om gifta kvinnor med arbete utom hemmet föda färre eller fler barn än kvinnor, som arbeta i hemmet.

Sjöstrand ger i sin avhandling: Den äktenskapliga fruktsamheten i Sverige, utkommen 1940, på grundval av 1936 års folkräkning följande bild av situationen i Sverige. I äktenskap med yrkesverksamma hustrur voro procenttalen *barnlösa äktenskap*, för riket 39,4 %, för städerna 43,3 % och för landsbygden 30,7 %. För deltidsarbetande voro talen resp. 26,7 %, 32,6 % och 22,4 %, och för icke yrkesarbetande 18,3 %, 21,4 % och 16,7 % barnlösa äktenskap. *Barnantalet* i äktenskapen var för helt yrkesarbetande, för riket 1,33 barn, för städerna 1,17 och landsbygden 1,64 barn, för deltidsarbetande 2,07, 1,60 och 2,36 barn och för icke yrkesarbetande 2,37, 1,95 och 2,57 barn. Yrkesarbetande gifta kvinnor äro mer än dubbelt så ofta barnlösa och de, som ha barn ha hälften så många barn som icke yrkesarbetande.

En viktig fråga är yrkesverksamhetens förekomst. Denna belyses därav, att enligt 1936 års folkräkning i samtliga äktenskap, som ingåtts efter 1900, endast 18 % av hustrurna voro yrkesverksamma.

Störst var frekvensen i städerna: 27,1 % mot endast 12,6 % på landsbygden. I dessa siffror inräknas alla, som haft yrkesarbete även endast under någon del av äktenskapet. Så var fallet med 8,6 % i hela riket, 11,5 % i städerna och 6,8 % på landsbygden. Siffrorna för hel yrkesverksamhet under hela äktenskapet voro endast 5,8 % för hela landet, 11,2 % för städerna och 2,6 % för landsbygden. Deltidsarbete hade 3,6 % i hela landet, 4,4 % i städerna och 3,2 % på landsbygden. En icke ringa del av arbetet var därtill förlagt så, att det kunde utövas utan egentligt förfång för hemarbetet. Som deltidsarbete räknas sålunda, när statarhustrur några timmar om dagen hjälpt till med mjölkkningsarbete o. dyl. Många yrkesutövare, affärsinnehavare o. dyl. befinna sig i liknande situation. Arbetslokalen är belägen så, att barnen och hemmet kunna tillfredsställande övervakas.

Gifta kvinnor, som ha arbete utom hemmet över huvud, även

i form av deltidsarbete, äro alltså en liten minoritet. Fenomenet är därtill i övervägande grad ett stads- och framför allt ett storstadsproblem. Även här i denna i och för sig barnfattiga miljö — Stockholm har förhållandevis ungefär hälften så många barn som landet i dess helhet — utgöra de en minoritet såväl till sitt eget antal som framför allt det antal barn de föda.

Av stort intresse är, om de yrkesverksamma gifta kvinnornas antal proportionsvis ökas. Gifta kvinnor med yrkesarbete äro, som visats, förhållandevis vanligast i de största städerna.

Ur redogörelsen över allmänna valen i Stockholm 1939 och 1940 kunna upplysningar erhållas, som böra vara representativa. Ut-räknas procenten gifta kvinnor med yrkesarbete av gifta kvinnor var denna

år 1928	15,7 %
» 1932	22,5 %
» 1936	32,5 %
» 1940	35,2 %.

Stegringen var sålunda i absoluta tal resp. 6,8 %, 10 % och 2,5 %. Utvecklingen, som tidigare hastigt gått i riktning mot ökad yrkesverksamhet, synes nu avstannat.

Lika viktigt är att undersöka orsakerna till att gifta kvinnor ha yrkesarbete.

Fördelade efter inkomstgrupper var år 1936 % yrkesutövande hustrur i Stockholm följande:

Inkomstgrupper ¹ kronor	Äktenskap, där hustrun		
	har huvudyrke %	har biyrke %	ej har yrkes- verksamhet, %
Ej angiven.....	5,9	7,8	86,3
Under 1,000.....	11,0	15,5	73,5
1,000—1,900.....	14,3	14,1	71,6
2,000—2,900.....	16,1	12,5	71,4
3,000—4,900.....	15,8	11,4	72,8
5,000—9,900.....	32,0	6,7	61,3
10,000 och däröver.....	17,6	3,2	79,2
I allt	19,4	10,0	70,6

¹ Makarnas sammanlagda inkomst.

Befolkningspolitikens effektivitet

För gifta kvinnor med yrkesarbetet som huvudyrke ligger max. i den grupp, där makarnas sammanlagda inkomst uppgår till 5,000—9,900 kronor. I denna grupp är barnantalet minst bland alla. I äktenskap med mycket god inkomst ha endast hälften så många kvinnor yrkesarbete som nyssnämnda grupp och dessa äktenskap ha flera barn. För gifta kvinnor med biyrke sjunker % yrkesarbetande oavbrutet med inkomstens storlek.

Sambandet med ekonomin framgår tydligt. När hustruns inkomst är låg lönar det sig inte med yrkesarbete utom hemmet, när mannens inkomst är relativt god behöver hustrun inte arbeta utom hemmet. När det inte lönar sig att arbeta utom hemmet eller hustrun inte behöver det för ekonomins skull har hon ingen yrkesverksamhet.

Om möjligt ännu tydligare avspeglas sambandet med ekonomin av en sammanställning över % hustrur med yrkesarbete i de stora och de medelstora städerna när endast mannens inkomst räknas.

Mannens inkomst, kronor	% av hustrurna som ha yrkesarbete	
	Stockholm	Övriga städer med över 30,000 inv.
Under 2,000	32,8	20,4
2,000— 3,000	33,3	17,0
3,000— 4,000	28,6	11,5
4,000— 6,000	21,7	9,7
6,000—10,000	17,6	10,3
Över 10,000	14,6	7,8

Procenten yrkesverksamma hustrur med såväl huvudyrke som biyrke faller oavbrutet med stigande inkomst för mannen.

En jämförelse mellan yrkesarbetets förekomst när makarnas sammanlagda inkomst räknas och när blott mannens inkomst räknas ger dessutom den intressanta upplysningen, att den övervikt, som fanns i inkomstgruppen 5,000—9,900 kr., när makarnas sammanlagda inkomst räknas, uteblir när mannens inkomst ensam når upp till 6,000—10,000. Den förra gruppen har 32 % yrkesarbetande hustrur, den senare 17,6 %. Eftersom procenten yrkesverksamma hustrur är störst, när mannen har lägre inkomst, är det alltså hustrurna, som i nu avsedd grupp ha den större inkomsten, mannen den mindre. Hustrun försörjer både sig

och mannen. Befolkningspolitiskt spelar hustrun i denna grupp ingen roll, några barn att försörja ha de sällan.

Betydelsen av den relativt stora hustrulönen för yrkesverksamhetens bibehållande framgår även av biyrkesverksamheten. Blott 6,7 % hustrur äro yrkesverksamma med biyrke, när mannens och hustruns sammanlagda inkomst uppgår till 5,000—9,900 kr. mot 32 % med huvudyrke, och 3,2 % mot 17,6 % när inkomsten uppgår till 10,000 kr. och däröver.

Det framgår sålunda, att intresset för yrkesarbetet är sekundärt, det ekonomiska intresset primärt, om valet ställes emellan arbete utom hemmet och arbete i hemmet. Arbetet i hemmet föredrages även när de ekonomiska villkoren härigenom bli avsevärt försämrade. Överhuvud behåller endast en tämligen liten minoritet sitt yrkesarbete efter äktenskapets ingående och även av dessa behålla de flesta det därför, att det är ekonomiskt fördelaktigare än att stanna hemma.

Yrkesarbetet utom hemmet är sålunda för flertalet kvinnor ingen livsuppgift. Lika litet kan talet om att »driva kvinnorna tillbaka till hemmet» vara riktigt. Befolkningspolitiskt är problemet i stället att ekonomiskt möjliggöra för det stora flertal kvinnor, som uppenbarligen så önskar, att arbeta i hemmet. Kanske är det i mycket hög grad frågan om att ge familjerna ekonomisk trygghet, om hustrurna arbeta i hemmen.

Jag har uppehållit mig så utförligt vid denna fråga, därför att den befolkningspolitiskt knappast satts in i sitt rätta sammanhang eller fakta riktigt observerats.

I en helt nyutkommen bok läses ordagrant: »1936 års folkräkning lämnar den upplysningen, att deltidsarbete är en synnerligen vanlig arbetsform för de gifta kvinnorna.» Motsatsen är fallet. Endast 3,2 % av landsbygdens gifta kvinnor och 4,4 % av städernas ha sådan verksamhet.

Det är intet samhällsintresse, att en familj med barn har sämre ekonomi än en familj eller en person utan barn. Det är därför alls intet samhällsintresse, att en gift kvinna med barn skulle förmenas ett inkomstbringande arbete till förmån för ogifta eller gifta utan barn. Tvärtom. I jämförelse med dessa borde hon ha företrädesrätt, om yrkesarbete utom hemmet vore det enda eller ens det bästa sättet att få de behövliga barnen och dessa en god fostran. Men detta är en oriktig frågeställning.

Fakta visa, att gifta kvinnor med arbete utom hemmet få färre barn än gifta kvinnor, som arbeta i hemmet. Barnens fostran blir

sämre och får delvis betalas av dem, som arbeta i hemmet och själva fostra sina fler barn och ge dessa en bättre fostran. Likväl har då ändå icke medräknats de kostnader det allmänna får vidkännas för större sjukledighet för mödrar, arbetsfrihet vid barns-börd, sjukdom hos barnet o. s. v. När fakta visa, att flertalet kvinnor föredraga att utbyta yrkesverksamheten mot hemarbetet är ett sådant gynnande orätt och verkar befolkningspolitiskt i fel riktning. Frågan om yrkesarbetet i och för sig hos gifta kvinnor är en underordnad fråga. Den gäller en minoritetsgrupp, vilken befolkningspolitiskt är av sekundär betydelse. Yrkesarbetet har i detta sammanhang endast intresse ur den synpunkten att de kostnader yrkesarbetet förorsakar också böra bäras av dem, som vålla dem, och icke överflyttas på det allmänna och framför allt icke på det flertal, som föder och fostrar de flera och de bättre barnen.

Den befolkningspolitiskt stora frågan är åtgärder till stöd för den stora gruppen kvinnor, som föda och fostra barn, de i hemmet arbetande, landsbygdens och småstädernas till antalet och än mer till barnantalet ojämförligt flesta kvinnor. Dessa äro de verkligt outhärliga, de enda, som utföra en gärning, vilken icke kan utföras av någon annan. I dagens situation med dess hotande framtidsutsikter är det viktigare än någonsin, att koncentrera sig på åtgärder till stöd för denna grupp.

Ekonomiskt är en del av problemet, att på annat sätt än genom yrkesarbete utom hemmet ge familjer med barn bättre och tryggare ställning än ogifta och familjer utan barn och bättre även än motsvarande familjer med utearbetande mödrar, eftersom man på så sätt får fler barn och bättre barn. Ur denna synpunkt måste också anstaltsvården befolkningspolitiskt bedömas. I den mån anstalter gynna de hemmaarbetande mödrarna och samtidigt fylla kraven på en god fostran äro de befolkningspolitiskt berättigade, i den mån de tillgodose de utearbetande kunna de vara försvarliga i fall av ekonomiskt nödläge, som inte kan avhjälpas på annat sätt, i den mån de gynna de utearbetande på de hemarbetandes bekostnad verka de emot befolkningspolitikens intressen.

Befolkningsfrågans kvantitativa sida är att årligen inemot 30,000 fler barn måste födas än nu för att hålla befolkningsnumerären uppe.

Med den sammansättning vår folkstam har, behöver den kvantitativa befolkningspolitiken utöver förhindrad barnalstring av mindervärdiga element icke taga annan hänsyn än att möjliggöra att alla grupper fortplanta sig och om möjligt reproducera sig lika.

En mindre barnalstring inom de bredare lagren är ett alldeles oförtjänt misstroende mot beskaffenheten av dessas arvsanlag och förutsättningar för en miljöbetonat god fostran. En förhållandevis mindre barnalstring hos de högre befolkningsskikten skulle på lång sikt medföra en utarmning av värdefulla arvsanlag och för vissa uppgifter betydelsefull fostringsmiljö.

Ingen samhällsgrupp fortplantar sig i våra dagars Sverige tillräckligt. Jordbruksarbetare, som hade flest barn, hade 1936 2,96 barn per äktenskap, företagare i jordbruks- och boskapsskötsel 2,82 barn, andra företagare 2,10, industriarbetare 2,14, funktionärer 1,78 och »övriga» 2,32.

Den stora breda, ur arvs- och miljösynpunkt synnerligen värdefulla massan av tjänstemän och kroppsarbetare med högre inkomst hade minst antal barn. I stort sett gäller alltså, att ju högre inkomst dess färre barn. Ekonomiska åtgärder ensamt ge sålunda ingen lösning i den mån de enbart höja standarden för alla. Denna i och för sig eftersträvansvärda höjning i åtskilliga grupper, allra mest kanske ur bostadssynpunkt, ger icke önskad verkan, snarare motsatsen, om åtgärderna icke vidtagas så, att de ge barnrika bättre eller lika god ställning som barnfattiga och barnlösa inom varje grupp. Som visats beträffande förutsättningarna för hustruns förvärvsarbete utom hemmet och därmed för barnantalet och fostringsresultatet har emellertid den ekonomiska faktorn, kanske framför allt trygghetsfaktorn, betydelse. Man har därför rätt att vänta sig verkan av, och rätt att fordra befolkningspolitiska åtgärder i den riktningen, att det om möjligt blir ekonomiskt fördelaktigare att ha barn än att vara utan i var befolkningsgrupp för sig, att det ur bostadssynpunkt blir bättre, att det blir fördelaktigare att hyra ut till barnrika och ge dem bättre bostäder än barnlösa, samt att det blir bättre att amma sina barn och fostra sina barn än att inte göra det. En utjämning bör alltså ske av de ekonomiska förhållandena emellan barnrika och barnlösa inom varje ekonomisk grupp. Den stora gruppen äktenskap med hemmarbetande hustrur bör ställas i en gynnsammare situation än de barnlösa och barnfattiga och alltså även de med arbete utom hemmet. Barnrikedom bör tillförsäkra trygghet i stället för osäkerhet. Ingen bör profitera av den barnfattigdom, som övervältrar omsorgen om landets existens och hans egen ålderdomsförsörjning på andra.

Jag tillåter mig citera vad jag därom skrev år 1937 under alarmsignalen »Vårt utdöende folk: Man måste begära, att det allmänna

söker utjämna skillnaden *inom alla socialklasser* mellan barn-ägande och barnlösa. Det är icke fråga om understöd eller hjälp utan om en ny fördelning av försörjningsbördan — i första hand efter den principen, att de, som i framtiden draga nytta av ett samhällsförhållande, också i nutiden få bära en skälig del av kostnaderna härför.» Ett viktigt led i syftet att trygga tillgången på svensk ungdom för vårt folks existens och våra gamlas försörjning är möjliggörande av tidiga äktenskap, där ekonomiska hinder nu föreligga, och för de ännu unga att sätta barn till världen medan ännu kropp och själ äro i högsta skapar- och fostringskraft.

Skatteavdrag, skattefrihet vid tillräcklig fostrargärning, bosättningsbidrag och bostadsbidrag, kontant- och naturabidrag, allt efter lämpligheten, där så kräves, komma i fråga. Här återstår nästan allt att göra. En del åtgärder ha tvärtom företagits i rakt motsatt riktning. Dyrbara år ha gått. Tiden hastar.